

MUSEO
DE BELAS ARTES
DA CORUÑA

Aprendendo con Paz

*Unha pequena guía didáctica sobre a obra de Manolo Paz
no Museo de Belas Artes da Coruña*

Aprendendo con Manolo Paz é unha pequena guía didáctica sobre o escultor de Cambados e a súa obra na colección do Museo de Belas Artes da Coruña. Co presente documento queremos dar unhas pinceladas sobre este artista, facendo unha pequena achega á súa figura, o seu estilo e algunhas das características máis salientables da súa produción artística. Acompañando ao texto se propoñen unha serie de actividades pensadas para o alumnado de Educación Infantil e Primaria. Animámosvos a realizar estas actividades e compartir connosco os vosos traballos a través do correo electrónico: mu.belas.artes.difusion@xunta.gal

Aprendendo con Paz está escrito e deseñado polas educadoras Laura Domínguez Éstevez e Lucía Hidalgo Portomeñe para o Departamento de Didáctica do Museo de Belas Artes da Coruña.

MANOLO PAZ NO MUSEO DE BELAS ARTES DA CORUÑA

O artista: Manolo Paz

Manuel Paz Mouta naceu en Castrelo, Cambados, no ano 1957. Nado no seo dunha familia humilde, desde pequeno tivo un gran interese polo medio natural no que vivía e pola creación tridimensional, tallando coa súa navalla xoguetes e obxectos. A pesar desta tendencia temperá, non orientará a súa profesión cara a creación artística inmediatamente, tendo distintos oficios antes de centrarse na escultura.

Tras cumprir o servizo militar, Paz ingresa en 1977 na Escola Mestre Mateo de Santiago de Compostela, onde soamente cursará un ano. Posteriormente, obtén un contrato como profesor na Escola de **Canteiros** de Poio, compaxinando a súa ocupación docente coa creación escultórica e realizando numerosas exposicións individuais e colectivas.

Será tras unha viaxe a Nova York, en 1983, cando oriente a súa produción cara unha escultura de corte máis autóctono. A súa estancia nesta gran metrópole lévao a poñer atención nos símbolos tradicionais da cultura galega e no uso dos materiais autóctonos, especialmente o granito. En 1992 obtén a bolsa de Creación Artística no Estranxeiro para creadores galegos de Unión Fenosa. Volverá entón, agora para unha estancia longa de dous anos, a Nova York.

Realizou numerosas obras públicas en distintos países , destacando *Familia de Menhires*, obra realizada no ano 1994 e situada na contorna da Torre de Hércules na Coruña.

No ano 2010 crea a Fundación Manolo Paz Arte Contemporáneo, un espazo extraordinario onde a súa obra se funde co territorio da súa terra natal. No 2011 foi nomeado académico numerario da Real Academia Galega e de Belas Artes na sección de Escultura.

A obra de Manolo Paz no Museo de Belas Artes de Coruña

O Museo de Belas Artes da Coruña conta con tres pezas de Manolo Paz: *Clave* (1989), *Badalada* (1989) e *Árbore* (2000). As tres obras están realizadas en madeira e pedra, sendo dous materiais esenciais na obra do artista.

Clave (1989) e *Badalada* (1989)

Estas dúas obras datan de 1989. Aínda que pode parecer que fan parella, son dúas obras distintas que temos que entender como pezas individuais. Están realizadas en madeira e pedra. O artista traballa coa natureza dos materiais, contraponendo formas e texturas e buscando diálogo entre a parte baixa de madeira e a parte alta de pedra. Aínda que ambas pezas funcionan como un todo, a parte baixa configúrase de tal xeito que nos fai pensar nunha base de sustentación; como se se tratara dunha **peana** para colocar a peza de granito que funciona como o elemento escultórico principal. A peza superior, de aspecto xeométrico, xoga cos seus volumes abríndose con cortes que amosan o aspecto interior da pedra. Manolo Paz amósanos a “alma” do granito nesta especie de anclaxe ou quebracabezas. O artista **pule** a parte interna da pedra, facendo que non só haxa un cambio de textura senón tamén de cor.

Árbore (2000)

Nesta obra do ano 2000 voltamos a ver o diálogo que o autor establece entre dous materiais: a madeira e a pedra, nesta ocasión cuarcita. Manolo Paz deixa ver na madeira sen pulir o traballo artesanal, cheo de pegadas das ferramentas que empregou e da propia natureza do material. Sobre a parte baixa a modo de tronco, o artista sitúa as lascas de pedra, cortadas en forma de arista, e facéndoas encaixar unhas con outras nun xogo construtivo. Así, empregando a técnica da **ensamblaxe**, as lascas ábrense cara todas partes xerando distintas perspectivas visuais e invitándonos a percorrer a peza. Fronte a sensación de pezo e robustez que presenta a escultura na parte baixa, na súa parte alta da unha sensación de lixeireza.

O seu título, *árbore*, suxire esta figura dunha árbore, mais o xogo de xeometrías e o xeito no que a escultura se abre ao espazo pode facernos pensar noutras posibilidades figurativas ou mesmo levarnos a valorar a obra como unha peza abstracta. Semella, en calquera caso, unha homenaxe ás formas creadas pola natureza.

A importancia da natureza na obra de Manolo Paz

En toda a obra de Manolo Paz vemos un vínculo entre arte e natureza. Vémolo a través do grande respecto co que traballa os recursos naturais, vémolo nas suxestións figurativas das súas obras e vémolo tamén nalgúns dos lugares nos que ubica as súas pezas. Cando Paz escolle un emplazamento natural para as súas esculturas, estas fusiónanse directamente co territorio no que están dispostas. Isto, especialmente relevante na súa coñecida obra *Familia de Menhires* (A Coruña, 1994), é algo moi presente en boa parte da súa produción.

Por outra banda as súas esculturas adoitan estar feitas a unha escala humana; aínda no caso das pezas máis grandes, a persoa que as contempla pode sentirse acubillada por elas. Ademais de resultar fermosas á vista son obras que poden e piden ser transitadas: obras que hai que camiñar e arrodear. As súas obras públicas forman parte do lugar, e ao estar ao seu carón, nós tamén podemos sentirnos parte delas e da paisaxe.

A importancia do material na obra de Manolo Paz

A presenza do granito en Galicia é tal que resulta practicamente inevitable velo e telo en conta. Esta presenza non é so xeolóxica nas nosas paisaxes; senón tamén na arquitectura rural, nas edificacións históricas máis representativas, nos muros dos castros, nas fachadas do barroco galego... Manolo Paz trata con enorme respecto o material que escolle; non soamente polo valor simbólico que este ten, senón sobre todo porque é o que coñece é o que ten máis preto.

Manolo Paz recupera dalgún xeito a pedra como material escultórico da arte contemporánea, outorgándolle unhas posibilidades plásticas pouco habituais no granito. Poucos tipos de pedra representan tan ben como o granito as cualidades intrínsecas da rocha: o peso, a robustez, a rugosidade... Paz xoga co material descubríndonos en moitas ocasións o seu interior; abríndoo, alixeirándoo... dándolle unhas calidades extraordinarias.

O granito en Galicia

Xeolóxicamente, o granito é unha rocha ígnea plutónica cun contido de cuarzo (entre un 20 – 60%) e feldespatos (alcalinos e plaxioclasio) como minerais principais.

O termo granito abrangue varias rochas de aspecto granular, pero con proporcións distintas entre os seus minerais. Para referirse a todas elas a xente que estuda a xeoloxía emprega o termo “granitoide”. Grazas á súa resistencia á erosión, sabemos que o granito emprégase na construción desde tempos Prehistóricos.

Trátase dunha pedra especialmente importante para Galicia, existindo máis de 40 tipos distintos de pedras granitoides. Galicia é unha das principais rexións do mundo en canto a súa dispoñibilidade mineira. A porcentaxe de terreo galego ocupado por granitoides é moi alta: o 37% da superficie galega está ocupada por eles. Actualmente existen en Galicia máis de 150 explotacións de granito, destacando pola súa cantidade o Macizo do Porriño, pero hai outras concentracións en Ribadavia, Caldas de Reis ou o Macizo da Pobra de Parga en Guituiriz.

En Galicia tense usado o granito desde tempos Prehistóricos, tanto en construcións habitacionais como en monumentos funerarios (**mámoas**, **dólmenes**), que sexa tan resistente á erosión ten sido de moita axuda para o seu coñecemento e estudo. A industria galega do granito é a segunda industria lítica máis importante de Europa. Fóra das nosas fronteiras o granito galego tense empregado en numerosísimos edificios como: a praza de Tiananmén en Pekín, a Sede do Parlamento Europeo en Bruselas ou o Museo de Arte Contemporáneo de Nova York.

Ademais de todo este valor ligado a economía, o granito ten moitísima importancia no imaxinario galego sendo esencial na súa cultura. Ao ser un material tan presente no noso territorio o seu uso na arte e nas construcións sociais é enorme.

ACTIVIDADE 1: NATUREZA E CONTORNA

Xa mencionamos como a natureza é esencial na arte de Manolo Paz; tanto nas súas representacións como na búsqueda dos recursos que fan posible a súa construción. Manolo Paz traballa cos materiais que ten preto e lle son familiares; como as madeiras autóctonas e o granito. Convidámosvos nesta proposta a dar un paseo pola vosa contorna e analizar os recursos naturais que máis se repiten. Nos documentos anexos tedes un material imprimible de “Pantones de Granitos”; coa súa axuda podedes descubrir os matices cromáticos que existen dentro dos granitos de Galicia e descubrir cal é o máis habitual na vosa zona.

A continuación podedes coller algún dos vosos achados naturais como pedras e paus e crear unha obra efémera. Podedes realizar unha composición figurativa ou abstracta. Se queredes facela perdurar no tempo podedes fotografala. Precisamente polo pequeno formato, resulta especialmente laborioso e destacable o seu traballo, pois o contraste das diferentes texturas é de gran calidade, realizando un tratamento minucioso das carnes e dos tecidos, e reparando nos pregados e engurras.

ACTIVIDADE 2: INSPIRÁNDONOS NA OBRA DE MANOLO PAZ

Completando a árbore

Unha escultura debe observarse desde distintos puntos de vista, sendo ás veces a nosa apreciación ante elas moi distintas dependendo do lugar desde a que esteamos a observar. Isto non acontece con *Árbore*, unha peza enormemente simétrica a miremos desde onde a miremos. Convidámosvos a “completar” unha metade da *árbore* xogando coa súa simetría (ou rompendo con ela). Imprimide dos documentos anexos a “media” árbore de Paz e completádea debuxando, pintando ou pegando a modo de collage.

Facendo a nosa propia árbore

Inspirándonos na *Árbore* de Manolo Paz, convidámosvos a facer as vosas propias creacións tridimensionais. Para iso podedes empregar algúns dos materiais empregados na actividade anterior sobre a vosa contorna natural ou elementos de refugallo que teñades nas vosas casas. Tamén vos fará falla un pouco de arxila ou algún material que se poida **modelar**.

1. DádelleDádelle forma coa arxila á parte baixa, o tronco, e antes de que esta seque e se endureza, colocade os elementos que vos servan para figurar as pólas das vosas árbores.

2. Coa axuda hunda luz, papel e un carbón ou lapis, podedes debuxar a súa silueta.

3. Podedes crear escenografías efémeras para os vosos xogos.

Glosario

- **Canteiro:** Persoa que ten por oficio labrar as pedras para o seu uso construtivo ou decorativo. En Galicia son artesanos que traballan desde tempos inmemoriais, especialmente o granito. Este oficio conta así con séculos de tradición, chegando ata os nosos días.
- **Dólmen:** Trátase dunha construción megalítica que se estende por distintos territorios do atlántico; sendo de enorme embergadura e moi importantes os que temos en territorio galego. Creada a través dunha serie de lousas cravadas en tera en posición vertical, atribúeselles a función de sepulcro colectivo.
- **Ensamblaxe** Técnica artística na que se unen dúas ou máis pezas introducindo as partes saíntes dunhas nas partes entrantes doutras.
- **Menhir:** O menhir é a forma máis sinxela de monumento megalítico. Consiste nunha pedra alongada, normalmente en bruto ou moi pouco tallada, chantada na terra de modo vertical.
- **Modelar:** Traballar sobre unha materia plástica para darlle unha forma determinada.
- **Peana:** Elemento de apoio ou pé para colocar enriba unha figura ou unha escultura e que habitualmente serve para monumentalizala.
- **Pulido:** Técnica coa que un/unha artista busca mellorar o acabado final dunha peza, mellorando o seu aspecto visual e/o seu tacto. Acotío o pulido oculta as pegadas ou marcas das ferramentas.
- **Tallado:** Técnica moi empregada en escultura para dar forma a unha peza artística creada en pedra ou madeira. Trátase dun proceso no que se elimina material desde o exterior cara o interior da peza a través do corte ou o desgaste.

Clave. Manolo Paz (1989)

Badalada. Manolo Paz (1989)

Árbore. Manolo Paz (2000)

Granito Albero
(Gondomar)

Amarillo Atlántico

Amarillo Avia

Blanco Alhambra

Blanco Avia

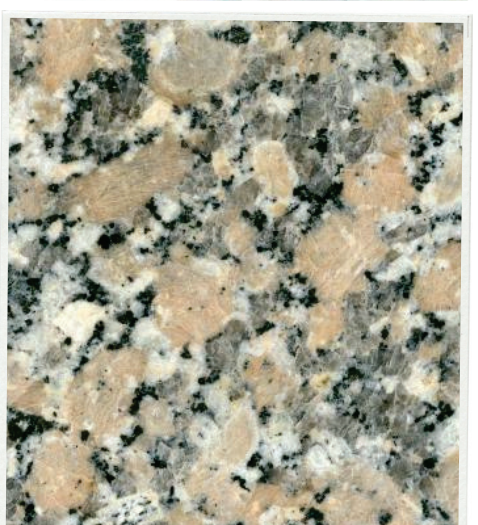
Blanco Lugo

Blanco Nácar

Gris Alba

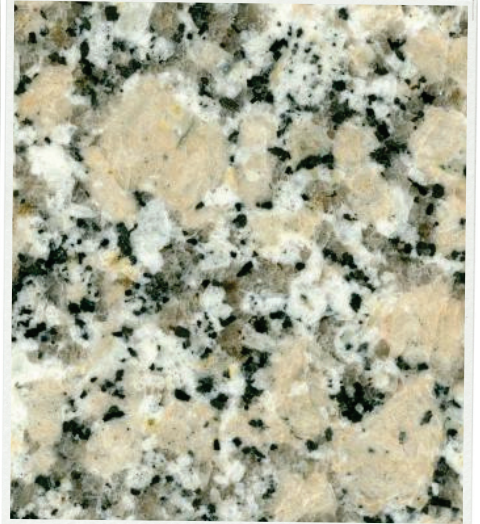
Gris Mondariz

Gris Nevada

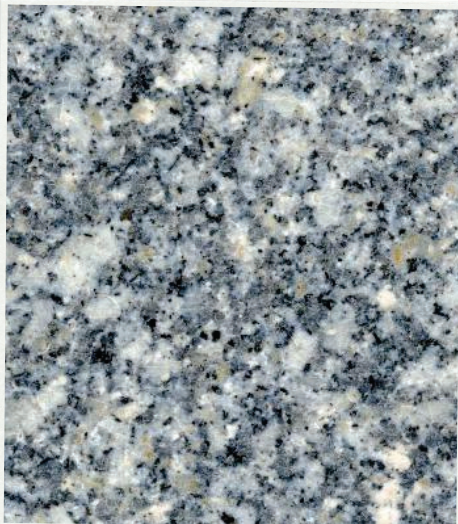
Gris Parga
(Friol)

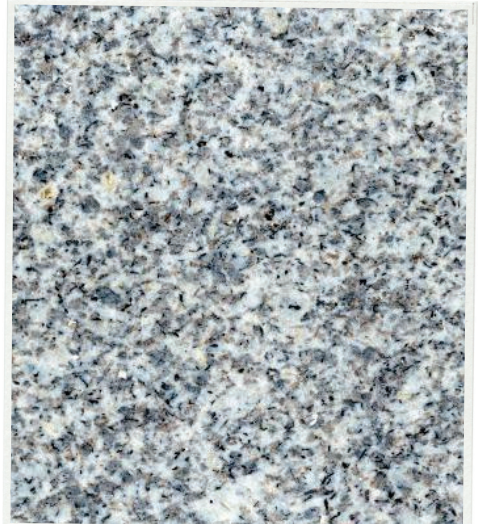
Gris Perla Crema

Gris Perla

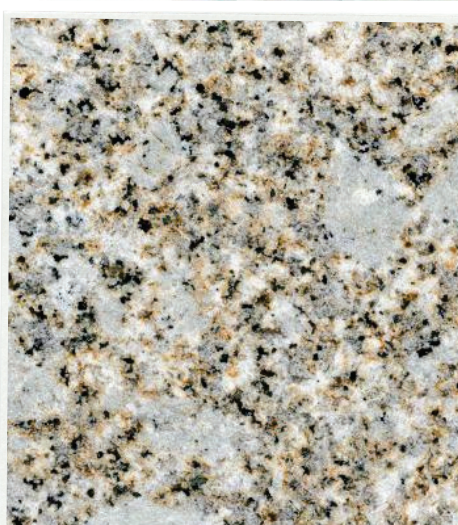
Gris Piñor

Gris Trasalba

Grissal

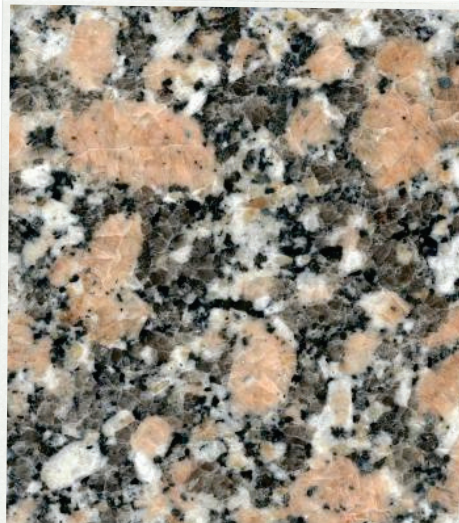
Moreno
(Carballada de Avia)

Moreno
(Arcade)

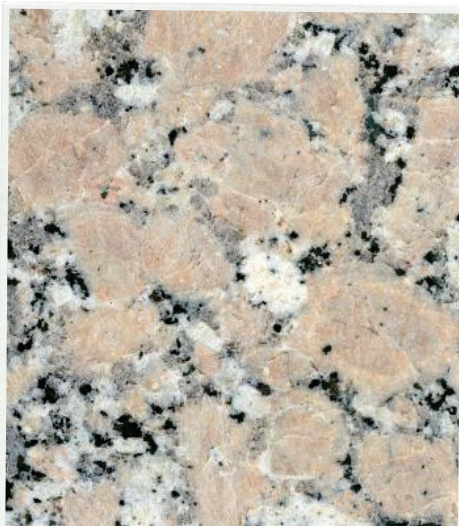
Moreno Boullosa

Rosa Delta

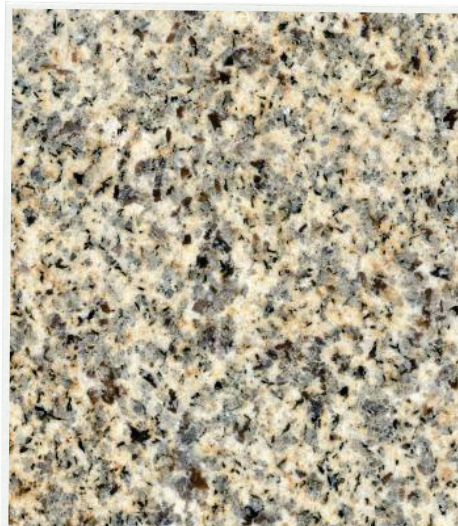
Rosa Porriño

Rosavel

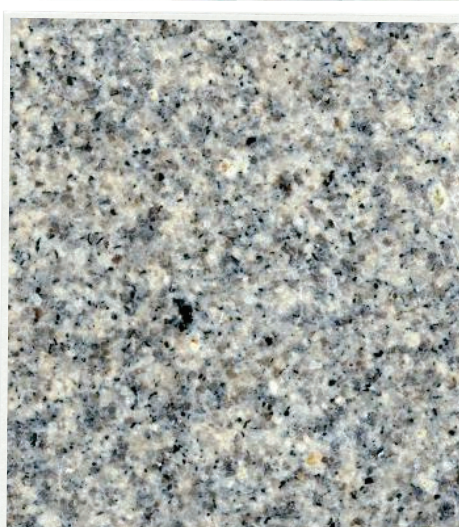
Silvestre
(Agolada)

Silvestre Alba

Silvestre Costa Grande

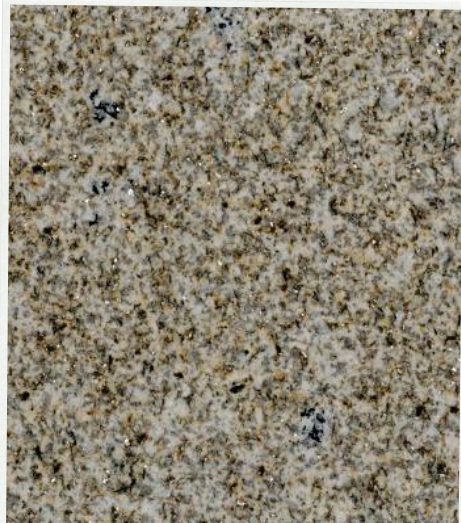
Silvestre Gris
(Friol)

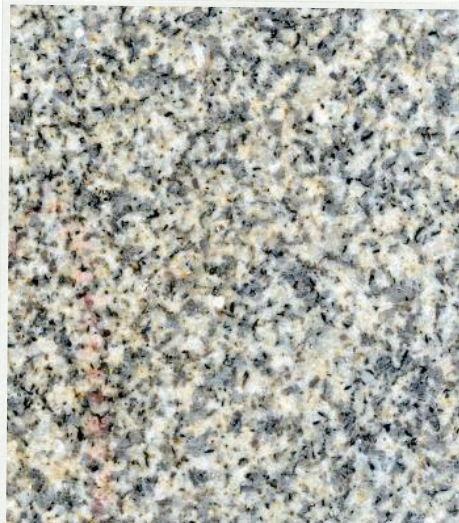
Silvestre Gris
(Guitiriz)

Silvestre Moreno
(Boiro)

Silvestre Moreno
(Guitiriz)

Silvestre Moreno
(Melón)

Silvestre Moreno
(Outeiro de Rei)

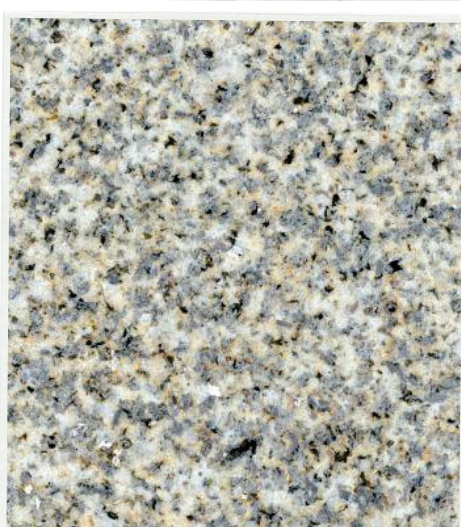
Silvestre Moreno
(Tui)

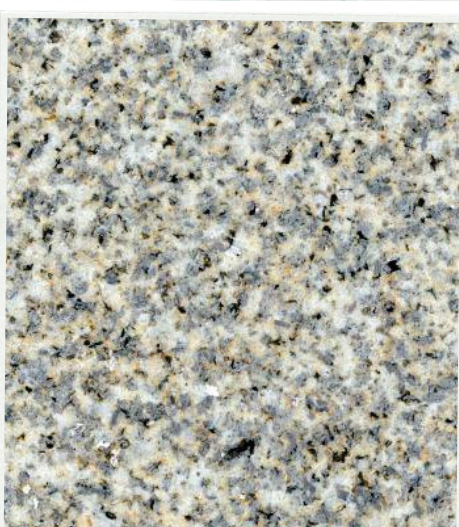
Silvestre Moreno
Trasalba

Gris Marrón Estrella

Moreno País
(Lalín)

Moreno País
(Lalín)

Árbore. Manolo Paz

MUSEO
DE BELAS ARTES
DA CORUÑA

Árbore. Manolo Paz

MUSEO
DE BELAS ARTES
DA CORUÑA